

TOESPRAAK VAN DE HEILIGE VADER PAUS FRANCISCUS
TOT DE LEDEN VAN GEMEENSCHAP EN BEVRIJDING

*Sint-Pietersplein, Rome
Zaterdag 15 oktober 2022*

Beste broeders en zusters, goedmorgen en welkom!

Jullie zijn in groten getale gekomen, vanuit Italië en verschillende andere landen. Jullie beweging heeft haar vermogen tot samenbrengen en mobiliseren niet verloren. Ik dank jullie dat jullie je verbondenheid met de Apostolische Stoel en je genegenheid voor de paus wilt laten zien. Ik dank de voorzitter van de Fraterniteit, prof. Davide Prospero, evenals Hassina en Rose, die zojuist hun ervaringen gedeeld hebben. Ik groet de kardinaal-prefect, kardinaal Farrell, en de overige aanwezige kardinalen en bisschoppen.

We zijn bij elkaar vanwege de honderdste geboortedag van monseigneur Luigi Giussani. En dat doen we met een dankbaar hart, zoals we gehoord hebben van Rose en Hassina. Ik spreek mijn persoonlijke dankbaarheid uit voor het feit dat het mij, als priester, als jonge priester, goed gedaan heeft enkele van don Giussani's boeken te overwegen; en ook als universele Herder ben ik dankbaar, voor alles wat hij overal heeft weten te zaaien en uitstralen voor het welzijn van de Kerk. En hoe zouden zij die zijn vrienden, zijn kinderen, zijn leerlingen geweest zijn, hem niet met ontroerde dankbaarheid gedenken? Dankzij zijn hartstochtelijk priesterlijk vaderschap in het meedelen van Christus, zijn zij gegroeid in het geloof als een geschenk dat het leven zin, menselijke weidsheid en hoop geeft. Don Giussani is vader en leermeester geweest, hij is dienaar geweest van alle vormen van menselijke onrust en situaties die hij tegenkwam bij zijn pedagogische en missionaire passie. De Kerk erkent zijn opvoedkundige en theologische genialiteit, die zich ontvouwde vanuit een charisma dat de Heilige Geest hem gegeven heeft tot 'nut van het algemeen'. Het is geen pure nostalgie die ons ertoe brengt om dit eeuwfeest te vieren, maar de dankbare gedachtenis van zijn aanwezigheid: niet alleen in onze biografieën en onze harten, maar in de gemeenschap van de heiligen, vanwaaruit hij voor al de zijnen voorspreker is.

Ik weet, beste vrienden, broeders en zusters, dat overgangperiodes, wanneer de vader en stichter niet meer fysiek aanwezig is, verre van gemakkelijk zijn. Veel katholieke stichtingen in de geschiedenis kunnen hierover meepraten. We moeten padre Julian Carrón bedanken voor zijn dienstwerk als leider van de beweging in deze periode en omdat hij het roer van de communio met het pontificaat stevig vastgehouden heeft. Toch hebben zich ook ernstige problemen voorgedaan, verdeeldheden, en zeker ook een verarming in de aanwezigheid van een zo belangrijke kerkelijke beweging als Gemeenschap en Bevrijding, waarvan de Kerk, en ikzelf, meer verhopend, veel meer. Tijden van crisis zijn tijden om jullie buitengewone geschiedenis van caritas, cultuur en missie te recapituleren; het zijn tijden om kritisch te onderscheiden wat het vruchtbare potentieel van het charisma van don Giussani beperkt heeft; het zijn tijden van vernieuwing en nieuw missionair elan, in het licht van het huidige moment van de Kerk alsmede van de noden, het lijden en de hoop van de hedendaagse mensheid. De crisis laat ons groeien. Ze mag niet gereduceerd worden tot conflict, dat vernietigt. Een crisis laat groeien.

Zonder twijfel bidt don Giussani voor de eenheid in alle geledingen van jullie beweging; zonder twijfel. Jullie weten heel goed dat eenheid niet hetzelfde is als eenvormigheid. Wees niet bang voor de verschillende gevoeligheden en voor de

confrontatie op de weg van de beweging. Dat heb je met een beweging waarin alle betrokkenen geroepen zijn het ontvangen charisma persoonlijk te beleven en er op een medeverantwoordelijke manier in te delen. Iedereen beleeft het oorspronkelijk en tevens in gemeenschap. Dit is wel belangrijk: dat de eenheid sterker is dan de verstrooiende krachten of het nadragen van oude tegenstellingen. Eenheid met degenen die de beweging leiden, eenheid met de Herders, eenheid in het aandachtig volgen van de aanwijzingen van het Dicasterie voor de Leken, het Gezin en het Leven, en eenheid met de paus, die de dienaar is van de gemeenschap in waarheid en liefde.

Verdoe jullie kostbare tijd niet met geklets, wantrouwen en tegenstellingen. Alsjeblieft! Verdoe de tijd niet!

Nu wil ik enkele aspecten van de rijke persoonlijkheid van don Giussani in herinnering roepen: zijn charisma, zijn roeping als opvoeder, zijn liefde voor de Kerk.

1. Don Giussani als charismatische mens. Hij was zeker een man met een groot persoonlijk charisma, in staat om duizenden jongeren aan te trekken en hun hart te raken. We kunnen ons afvragen: waar kwam zijn charisma vandaan? Het kwam voort uit iets wat hij zelf had meegemaakt: als jongen van pas vijftien jaar was hij overdonderd door de ontdekking van het mysterie van Christus. Hij had – niet slechts met zijn verstand maar met zijn hart – aangevoeld dat Christus het éénmakende centrum is van de hele werkelijkheid, het antwoord op alle menselijke vragen, de verwezenlijking van elk verlangen naar geluk, goedheid, liefde en eeuwigheid dat aanwezig is in het mensenhart. De verbazing en de fascinatie van deze eerste ontmoeting met Christus hebben hem nooit meer losgelaten. Zoals de toenmalige kardinaal Ratzinger bij zijn begrafenis zei: 'Don Giussani hield de blik van zijn leven en zijn hart altijd gericht op Christus. Zo begreep hij dat het christendom geen intellectueel systeem is, geen pakket dogma's, geen moralisme, maar een ontmoeting; een liefdesverhaal; een gebeurtenis'. Hier ligt de wortel van zijn charisma. Don Giussani heeft harten aangetrokken, overtuigd en bekeerd omdat hij aan anderen doorgaf wat hij na zijn fundamentele ervaring in zich droeg: een passie voor de mens en een passie voor Christus als vervulling van de mens. Veel jonge mensen zijn hem gevolgd, omdat jonge mensen een sterke intuïtie hebben. Wat hij zei, kwam uit zijn levenservaring en zijn hart, en daarom wekte hij vertrouwen, sympathie en interesse.

Jullie voorzitter zei dat jullie je ervoor inzetten om het aan don Giussani ten behoeve van de hele Kerk geschonken charisma steeds nieuwe vruchten te laten afwerpen. Dat is het wijze 'bewaren' van het geschenk dat jullie is doorgegeven, een bewaren dat niet slechts conservatief is ten opzichte van het verleden, maar dat, verlevendigd door de Heilige Geest, de nieuwe scheuten van deze boom die jullie beweging is en die leeft in de goede grond van de kerkelijke gemeenschap, weet te herkennen en te verwelkomen.

In dit verband zullen jullie je afvragen: hoe kunnen wij antwoorden op de eisen van verandering in de huidige tijd met behoud van het charisma? Allereerst is het belangrijk te bedenken dat het niet het charisma is dat moet veranderen: het moet steeds opnieuw worden verwelkomd en vruchtbaar worden gemaakt in het nu. De charisma's groeien zoals de dogmatische en morele waarheden: ze groeien in volheid. Het zijn de manieren om het te beleven die een obstakel kunnen vormen of zelfs een verraad aan het doel waarvoor het charisma door de heilige Geest is opgewekt. Het herkennen en waar nodig corrigeren van verkeerde wegen is alleen mogelijk met een houding van nederigheid en onder de wijze leiding van de Kerk. Deze houding van nederigheid zou ik willen samenvatten met twee werkwoorden: her-inneren, dat wil

zeggen terugbrengen naar je innerlijk, naar je hart, terugdenken aan de ontmoeting met het Mysterie dat ons tot hier gebracht heeft; en voortbrengen, met vertrouwen vooruitkijkend, luisterend naar de verzuchtingen die de Geest vandaag opnieuw tot uitdrukking brengt. 'De nederige man, de nederige vrouw gaat ook de toekomst ter harte, niet alleen het verleden, omdat hij of zij vooruit weet te kijken, naar de kiemen weet te kijken, met een geheugen vol dankbaarheid. De nederige mens brengt voort, de nederige mens nodigt uit en duwt naar het onbekende. De hoogmoedige daarentegen herhaalt, verstart [...], gaat achteruit en sluit zich op in zijn herhaling, voelt zich veilig in wat hij kent en vreest, vreest altijd het nieuwe omdat hij het niet kan controleren, er zich door gedestabiliseerd voelt... waarom? Omdat hij zijn geheugen kwijt is' [1]. Kijk naar de gedachtenis van de stichter.

Dierbaren, koester het kostbare geschenk van jullie charisma en de Fraterniteit die erover waakt, want het kan nog vele levens laten 'opbloeien', zoals Hassina en Rose ons hebben getuigd. Het potentieel van jullie charisma moet nog grotendeels ontdekt worden, er is nog veel aan te ontdekken; daarom nodig ik jullie uit je niet in jezelf terug te trekken, niet bang te zijn – angst is altijd een slechte raadgever – en niet te vervallen in geestelijke moeheid, die leidt tot geestelijke luiheid. Ik moedig jullie aan om passende wegen en talen te vinden om het charisma dat don Giussani jullie heeft toevertrouwd, nieuwe mensen en nieuwe omgevingen te laten bereiken, zodat het kan spreken tot de wereld van vandaag, die nu anders is dan aan het begin van jullie beweging. Er zijn zoveel mannen en vrouwen die nog niet die ontmoeting met de Heer gehad hebben die jullie leven veranderd en mooi gemaakt heeft!

2. Tweede aspect: don Giussani als opvoeder. Vanaf zijn eerste jaren als priester voelde don Giussani tegenover de verwarring en de religieuze onwetendheid van veel jongeren de dringende noodzaak hun de ontmoeting met de persoon van Jezus mee te delen die hij zelf had ervaren. Don Luigi had een uniek vermogen om in het hart van jonge mensen de oprechte zoektocht naar de zin van het leven op gang te brengen, hun verlangen naar de waarheid op te wekken. Als een echte apostel was hij, toen hij zag dat deze dorst in de jongeren was opgevlamd, niet bang hun het christelijk geloof voor te stellen. Maar zonder ooit iets op te leggen. Zijn aanpak heeft veel vrije persoonlijkheden voortgebracht, die zich met overtuiging en passie aan het christendom gehecht hebben; niet uit gewoonte, niet uit conformisme, maar persoonlijk en creatief. Don Giussani had een grote gevoeligheid en respect voor het karakter van eenieder, voor zijn geschiedenis, zijn temperament, zijn gaven. Hij wilde geen personen die allemaal hetzelfde waren en hij wilde evenmin dat iedereen hem imiteerde, maar dat elkeen origineel zou zijn, zoals God hem gemaakt heeft. En inderdaad werden deze jonge mensen, naarmate zij opgroeiden, ieder volgens zijn eigen aanleg, betekenisvolle aanwezigheden op verschillende terreinen, hetzij in de journalistiek, op scholen, in de economie, in liefdadigheidswerk en maatschappijbouw.

Dit, vrienden, is een grote geestelijke erfenis die don Giussani jullie heeft nagelaten. Ik roep jullie op om in jezelf zijn pedagogische passie, zijn liefde voor de jongeren, zijn liefde voor de vrijheid en persoonlijke verantwoordelijkheid van iedere mens tegenover zijn eigen bestemming, zijn respect voor de onherhaalbare uniciteit van iedere man en vrouw, te voeden.

3. En ten derde: Giussani als zoon van de Kerk. Don Giussani was een priester die veel van de Kerk hield. Zelfs in tijden van verwarring en verzet tegen de instituties bleef hij zelf altijd helemaal trouw aan de Kerk, waarvoor hij een grote genegenheid – liefde! – koesterde, haast een tederheid, en tegelijkertijd een grote eerbied, omdat hij geloofde dat zij de voortzetting van Christus in de geschiedenis is. Hij zei: 'Jij bent dit

gezelschap tegengekomen: dit is de manier waarop het mysterie van Jezus [...] aan je deur geklopt heeft' [2]. Hij gebruikte deze mooie uitdrukking: het 'gezelschap'. De groepen van de beweging waren voor hem een 'gezelschap' van personen die Christus ontmoet hadden. En uiteindelijk is de Kerk zelf het 'gezelschap' van de gedoopten dat alles samenhoudt, waaruit alles leven put en dat ons op de goede weg houdt.

Don Giussani leerde om respect en kinderlijke liefde voor de Kerk te hebben en wist altijd met grote evenwichtigheid charisma en autoriteit, die elkaar aanvullen en beide noodzakelijk zijn, samen te houden. Jullie zingen tijdens je bijeenkomsten vaak het lied *La strada* [De weg]. Juist de metafoor van de weg gebruikend, zei Giussani: 'De autoriteit verzekert de juistheid van de weg, het charisma maakt de weg mooi' [3]. Zonder autoriteit loop je het risico van de weg te raken, de verkeerde kant op te gaan. Maar zonder charisma loopt de weg het risico saai te worden, niet langer aantrekkelijk voor de mensen van dat specifieke historische moment.

Ook onder jullie zijn er enkelen belast met een taak van autoriteit en bestuur, om alle anderen te dienen en de juiste weg te wijzen. Concreet gaat het erom de beweging te leiden en te vertegenwoordigen, haar ontwikkeling te bevorderen, specifieke apostolische projecten uit te voeren, de trouw aan het charisma te waarborgen, de leden van de beweging te behoeden, hun christelijke weg en menselijke en geestelijke vorming te bevorderen. Maar naast de dienst van de autoriteit is het essentieel dat het charisma in alle leden van de Fraterniteit levend blijft, zodat het christelijk leven altijd de fascinatie van de eerste ontmoeting behoudt. Vergeet nooit dat eerste Galilea van de roepstem, dat eerste Galilea van de ontmoeting. Keer daar altijd naar terug, naar dat eerste Galilea dat ieder van ons ervaren heeft. Dat zal ons de kracht geven om altijd in gehoorzaamheid in de Kerk te wandelen. Dat is wat 'de weg mooi maakt'. Zo dragen de kerkelijke bewegingen met hun charisma's eraan bij om het aantrekkelijke en nieuwe karakter van het christendom te laten zien; en is het aan het autoriteit van de Kerk om met wijsheid en voorzichtigheid aan te geven langs welke weg de bewegingen moeten gaan, om trouw te blijven aan zichzelf en aan de missie die God hun heeft toevertrouwd. Met de woorden van don Giussani kunnen we stellen dat 'deze voortdurende uitwisseling tussen instituut en charisma een onvervreemdbaar vereiste is van de Menswording. In geen geval kan deze relatie tussen genade en vrijheid worden opgevat als een dialectisch alternatief, alsof het instituut niet het charisma zou zijn en het charisma het instituut niet nodig zou hebben. Een charisma moet geïnstitutionaliseerd worden. En een instituut moet de charismatische dimensie behouden. Zij zijn uiteindelijk de ene werkelijkheid van de Kerk. Zou men zich soms het menselijke organisme kunnen indenken zonder skelet dat het ondersteunt? Zo is het ook ondenkbaar dat de Kerk zou leven zonder instituut' [4].

Jullie weten dat de ontdekking van een charisma altijd verloopt via een ontmoeting met concrete personen. Deze personen zijn getuigen die ons bij een grotere werkelijkheid laten komen, namelijk de christelijke gemeenschap, de Kerk. Het is in de Kerk dat de ontmoeting met Christus levend blijft. Het is in de Kerk dat alle charisma's bewaard, gevoed en verdiept worden. Denken we aan de episode, in de Handelingen van de Apostelen, van Filippus en de eunuch, een hoge functionaris van de koningin van Ethiopië. Filippus was van beslissend belang voor zijn bekering, hij was voor die man op zoek naar waarheid de bemiddelaar van de ontmoeting met Christus. Hoe eindigt deze episode? Filippus doopt de eunuch en dan zegt de tekst: 'Toen zij in het water gekomen waren, rukte de Geest des Heren Filippus weg; de eunuch zag hem niet meer' (Hnd 8,39). Hij 'zag hem niet meer'! Nadat hij hem bij Christus gebracht heeft, verdwijnt Filippus uit het leven van de eunuch! Maar de vreugde van de ontmoeting met Christus blijft – die vreugde van de ontmoeting blijft

altijd! Inderdaad voegt het verhaal eraan toe: hij 'zette vol blijdschap zijn reis voort'. Allemaal zijn wij hiertoe geroepen: om voor de anderen bemiddelaars te zijn van de ontmoeting met Christus, en hen vervolgens hun eigen weg te laten gaan, zonder hen aan ons te binden.

En tot slot wil ik jullie een concrete hulp vragen voor vandaag, voor deze tijd. Ik nodig jullie uit mij te vergezellen in de profetie voor vrede (Christus, Heer van de vrede! De steeds gewelddadigere en oorlogszuchtigere wereld jaagt mij werkelijk schrik aan, ik meen het: ze jaagt me schrik aan); in de profetie die wijst op Gods aanwezigheid in de armen, in hen die verlaten en kwetsbaar zijn, veroordeeld of aan de kant gezet in de structuur van de maatschappij; in de profetie die Gods aanwezigheid verkondigt in elke natie en cultuur, die ingaat op de aspiraties naar liefde en waarheid, rechtvaardigheid en geluk die tot het menselijk hart behoren en die kloppen in het leven van de volkeren. Laat deze heilige profetische en missionaire rusteloosheid in jullie harten branden. Sta niet stil.

Geliefden, hou altijd van de Kerk. Bemin en bewaar de eenheid van jullie 'gezelschap'. Laat jullie Fraterniteit niet gewond raken door verdeeldheden en tegenstellingen, die de boze in de kaart spelen; want dat is zijn vak: verdeeldheid zaaien, altijd. Ook moeilijke momenten kunnen momenten van genade zijn, zelfs momenten van wedergeboorte. Gemeenschap en Bevrijding is juist geboren in een crisistijd als die van 1968. En later was don Giussani niet bang voor de momenten van overgang en groei van de Fraterniteit, maar ging hij ze aan met evangelische moed, vertrouwend op Christus en in gemeenschap met de Moederkerk.

Laten we vandaag samen de Heer danken voor de gave van don Giussani. Laten we de Heilige Geest en de voorspraak van de Maagd Maria inroepen, opdat jullie allen, verenigd en vreugdevol, met vrijheid, creativiteit en moed mogen voortgaan op de weg die hij jullie gewezen heeft. Van harte zegen ik jullie. En ik vraag jullie om alsjeblieft voor mij te bidden. Bedankt.

[1] Toespraak tot het College van Kardinalen en de Romeinse Curie, 23 december 2021.

[2] L. Giussani, *Dal temperamento un metodo* [Vanuit het temperament, een methode]. *I libri dello spirito cristiano* [Boeken van de christelijke geest]: quasi Tischreden 6, Milaan 2002, blz. 7.

[3] Id., *Un avvenimento nella vita dell'uomo* [Een gebeurtenis in het leven van de mens], Milaan 2020, blz. 249.

[4] Id., Bijlage bij *Litterae Communionis-LC*, n. 11/1985.

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana
(Vertaling door Gemeenschap en Bevrijding)